

Н.А. Лугинов

Иэстэспит

Бүөчээн оҕонньор дууһатыгар тугу да улаханы тутан өр хаһаамматах киһи.

Кырдьыга, кини туох куһаҕан санаалаах буолан, биитэр туох куһаҕаны онорон дуу, онтукатын дьонтон кистээн илдьэ сылдьыай?

Хоту сир дьоно үгүстэрин курдук, майгылаах көнөтө, дууһалаах ырааһа иһи.

Дьэ ол бэйэтэ үллэр үйэтигэр, саллар сааһыгар биир улахан кыбыстыылаах уонна табыгаһа суохтүбэлтэбэ түбэһэн турардаах. Онтукатын кини, бэркэ кистээн, кимиэхэ да кэпсээбэккэ иһигэр илдьэ сылдьан эрэй бөһөнү көрбүт. Киһи санаатын аалларардаах буоллабына, онтун атын киһиэхэ кэпсээтэбинэ эрэ, дууһата чэпчээбиккэ дылы буолар дииллэр. Дьэ ол үгэһинэн эбитэ дуу, биирдэ Бүөчээн оҕонньор кыттыгаһыгар, Салыгырга, били кистэлэнин кэпсээн биэрбит.

Табыллымыах быатыгар, оҕонньор эрэйдээх кэпсээбит да, киһитэ киһи бөһө эбит.

Ол киһитэ саныыр санаата, толкуйдуур толкуйа бүүс-бүтүннүү тылын төбөтүгэр үһү. Чэ, быһата, аатын курдук, санаабытын барытын “салыгыр” гыннаран кэбиһэ сылдьар сордоох эбит.

Ол түөкүн, оҕонньор кистэлэнин аһыс андаһарынан, тобус мэктиэнэн истэн баран, биллэн турар, истибитин олооччу бастагы көрсүбүт киһитигэр “салыгыр” гыннаран кэбиспит. Сити курдук, оҕонньор кистэлэнэ сири-сибири тилийэ көппүтүн кулгаахтаах барыта истибит, аһахтаах бүтүннүү алларастаабыт. Онтон өр дуу, өтөр дуу буолан баран, мин кулгаахпар кирибитин бу эһиэхэ кэпсээри оностон олоробун.

Дьэ туран, Бүөчээн оҕонньор үрэх баһыгар, былыргы үйэтинээһи үүтээннэ олорон, бултуу сылдьыбыт. Кыра булт син баар буолан, оҕонньор табыллан бултаабыт. Арай ыйы быһа биир сүүнэ улахан суоллаах солондону сонордоһо сатаабыт да, онтуката туох иһин хапкааныгар кирибэтэх. Оннообор икки төгүл уйатыгар хаайбытын, араастаан албаһыран мүччү туттарбыт. Үрэһи кыйар сиригэр мэһиэ уурдабына, ыраабынан тумнан аһар эбит. Бүөчээн оҕонньор кыһыйан араас ньымалары тутта сатаабыта туһалаабатах. Солондо, эрдэттэн билбит курдук, барытын аһара көтөн испит. Оҕонньор манньк уһуннук саһылы да сонордоспотоһо үһү.

Арай биирдэ Бүөчээн оҕонньор солондотугар иппит хапкааныгар ыраахтан туох эрэ кытара сытарын көрбүт. “Дьэ эбэтээ, түбэһэр күннээх эбикиһин ээ!” - диэн

оџонньор сэтэрии санаабыт. Тийэн көрбүтэ – солондо кутуругун төбөтө эрэ кытара сытар эбит.

Оџонньор сөрү диэн сөџөн, үүтээнигэр кэлэн уотун оттунан, күөстэнэн аһаабыт. Киэһэ хойукка диэри булдун сүлүтэлээн кизпкэ тиирэ оморбут. Бу оморон солондотуттан хайдах “ситиһэрин” толкуйдуу сатаабыт да, боччумнааџы кыайан тобулбатах. Бүтэнтк кырынааһын сүлэн кизпкэ тиирэрин саџана түүн үөһэ буолбут. Арай утуйаары оронун оностон эрдэбинэ, таһырдыа туох эрэ тыас иһиллибит. Оџонньор иһиллээбит. Сотору атах тыаһа сурдурџаан кэлэн үүтээн таһыгар тохтообут уонна халџан бүрүллүбүр тириитин кирэн кичигирэппит. Онтуката, доџоор, чуумпуга буолан эбитэ дуу, киһи куйахата күүрүөх, этэ салаһыах, истиэхтэн сүөргү ынырык тыас үһү. Оџонньор эрэйдээх эбии ыксаабыт, кэлиэх-барыах сириҥ булбатах. “Туох алдьархайай! Бу дойду абааһыта илэ сылдыар диһллэрин итэџэйбэт эһим. Ол айыыбар бу түбэстэџим”, - диэн ботугураабыт уонна хайыы үйэ сойон хаалбыт оһоџор уот оттон хачыгыраспыт.

Ол икки ардыгар били баџайыта муус түннүк анныгар тохтоон куучугураабыт, онтон аһы үүтээн үрдүгэр тахсан сүүрэкэлээбит. Оџонньор адьас издэйбит. Хаһаас гынан испэккэ сытыарбыт суос-соџотох бытыылкалаах арыгытын ойутан таһааран, ыстакаанна кутан, алгыы-алгыы уотугар куппут.

Ити курдук, Бүөчээн оџонньор уһун түүнү быһа, көрбүт хараџын симпэккэ, оһоџун иннигэр, оморбутунан хоммут. Сарсыарда түүлээџин, аһыыр аһын, таннар таһаһын, бултуур тэрилиҥ тус-туһунан мөһөөччүктэргэ симитэлээн, бу дойдуттан букатыннаахтык барарга тэриһмит.

Халлаан балачча сырдаабытын кэннэ, оџонньор сэрэһииҥ-сэрэһэн, оргууй аџай, үүтээһин аһын аһан таһырдыа тахсыбыт. Аан маннай тула көрбүтэ – мала-сала барыта баарга, онноттан сыџарыйбатахха дылы эбит. Онтон хаары көрөөт, соһуйан “һук!” диэбитинэн, мэкһиэтигэр өрө ыстана түһэргэ дылы гыммыт.

Бэџэһээнни киһи суолун саба түспүт кыраһа хаары аата-ахсаана биллибэт быыкайкаан суол дэлби тэпсибит. Маннай утаа оџонньор, хараџым иирэр дуу диэххэ айылаах, итэџэйбэтэхтии төнкөйө-төнкөйө көрүөлээбит, онтон дьэ кэмһиэ-кэнэџэс улаханһык кэлэйбит, хомойбут киһилии: “Тыһый, бу хара баранаагы көрбөккүн дуо?! Били солондом түөкүн үүтээһин үлтү үктээн, сүрэхпин аһахпар таһааран ааспыт эбит буолбат дуо? Мунур кутурук, дьэ бэйиһэй, эйигиттэн иэстэспэтэхпинэ мин буолуом!” – диэн, кыһыйбыт абатыгар кыбдыгырыы-кыбдыгырыы, солондо суолун тэпсимэхтии турбут...

Доботтоор, дьэ мин эһиэхэ кэпсиирин кэпсээтим буолан баран, өссө төгүл тоһоболоон этэбин: дьонно эрэ кэпсээйэбит. Мин бу чып кистэлэнинэн эһиэхэ эрэ кэпсээтим. Ону аны кимиэхэ эмит албас кэпсээн кэбиһэйэбит. Бүөчээн оҕонньор иһиттэбинэ, хомойуо.